

VÉGH JÓZSEF

A helytörténész három szerencséje

Tapasztalatból mondhatom, hogy a helytörténeti munka hosszas, évekig, olykor évtizedekig tartó szorgalmas adatgyűjtés. Ez időnként elvezet addig, hogy a munka gyümölcseként napvilágot lát egy kötetben a gyűjtőmunka eredménye. A soknapos levéltári kutatás, az adatközlők felkeresése, a lehetséges összes forrás számbavétele mellett azért az sem árt, ha időnként szerencséje is van az embernek.

Mikszáth Kálmán könyve

Egy budapesti utam során a kényszerű várakozást úgy próbáltam hasznosan eltölteni, hogy betértem egy antikváriumba. Nem kerestem semmi konkrét könyvet, csak böklásztam a polcok között. Időnként leemeltem egy-egy kötetet és belelapoztam. Végül a kezembe akadt egy apró kötet, Mikszáth Kálmán regénye, a Szent Péter esernyője. Bár évszám nincs a kötetben, a Lampel Róbert (Wodianer F. és Fiai) császári és királyi udvari könyvkereskedés gondozásában, a Légrády Testvérek nyomdájában még Mikszáth életében napvilágot látott kötet első kiadásnak számít. Nem is volt nagyon magas az ára. Elhatároztam, hogy megvásárolom, már csak azért is, hogy legyen kézzel fogható eredménye a bűvárkodásomnak. Már indultam is a pénztár felé, amikor egy cédula kiesett a könyvből. Ez volt ám az igazi meglepetés! Egy postai feladóvevény, amelyet Rákóczi István rétsági főszolgabíró küldött 1907. november 9-én Mikszáthnak a központi kézbesítő hivatalon keresztül Budapestre. A küldő főszolgabíró, Rákóczi István, később alispánként jelentős szerepet játszott a balassagyarmati csehkiverés során. A Nógrád Vármegye Közigazgatási Bizottságától származó ügydarabot november 12-én kézbesítették az írónak a Budapest VIII. kerület Reviczky tér 1. szám alá. Rajta az aláírás, mely szerint az író átvette a küldeményt. A személyes irat miatt biztosak lehetünk abban is, hogy a könyv egykoron Mikszáth könyvespolcán lakozott.

BUDAPESTI M. KIR. KÖZPONTI
 ÉRTÉKELŐ HIVATAL
 1907 NOV. 11.

Kézbécsítési vevény.

Nógrádvármegye nógrádi járás főszolgabírájától.

A kézbécsítendő tárgyakra		Nevé és lakása a felvétel vagy átvételkor, a kének részére a kiadomány kézbécsítendő	A kézbécsítési díj megnevezése, hogy az általános szabályok szerinti kézbécsítési díj, vagy az általános szabályoktól eltérő kézbécsítési díj, vagy az általános szabályoktól eltérő kézbécsítési díj, vagy az általános szabályoktól eltérő kézbécsítési díj.
Íktatói száma	név és mellékelési száma		
4538 1907	Nógrád vármegyei főszolgabírói kézbécsítési díj 1897/10. 5. sz. 1. cikk 7. bekezdése	Mikszáth Málinia	Mikszáth 1897/10. 5. sz. 1. cikk 7. bekezdése
		Budapest	
		III. Arany utc. 1. ház	
			994. 11/12. Ögöcsk. köd

4538/1907

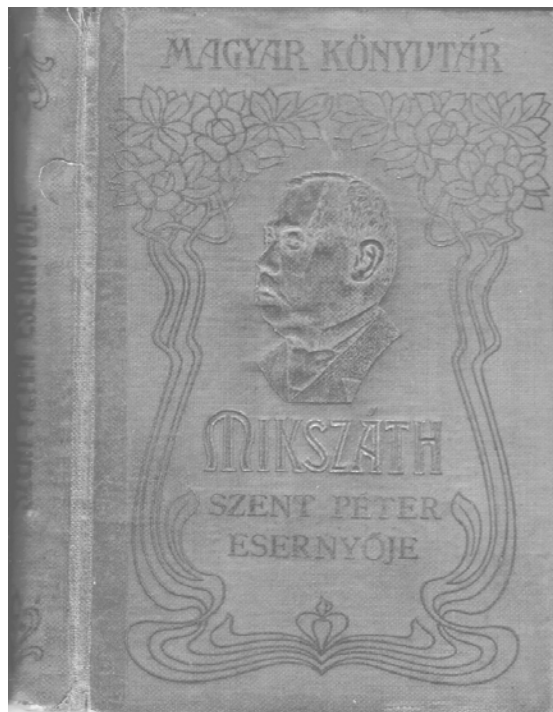
Kézbécsítési vevény

Budapest

Ez a kézbécsítési vevény 2. kötet
számozásánál megkezdés.

Bécsítési díj 1897. november 9.

Törvény
Főbíró

A könyv címlapja

Göncz Árpád alakulatának zászlószalagja

1991-ben a nógrádi várban avattak fel egy márványtáblát annak emlékeztére, hogy Széchenyi István valamikor arra járt. Az ünnepség díszvendége Göncz Árpád köztársasági elnök volt. A hivatalos programrész után a vendég egy kis körsétát tett a váron. Ekkor látta meg a távolban a hegyek lábához simuló Diósjenőt, és félhangosan megjegyezte: addig jöttünk el a háborúban ökrös szekerekkel. Videós-ként épp mellette álltam, s az elhangzott fél mondatra azonnal felfigyeltem.

*Piroska János, Nógrád község
polgármestere körbevezette
a köztársasági elnököket a
nógrádi váron*

Hamarosan levelet is írtam, kérve az elnök urat arra, hogy írja le diósjenői látogatása emlékeit. A diósjenői hegyekben a hátráló német-magyar csapatok fel akarták tartóztatni az előrenyomuló szovjet alakulatokat, ám azok hirtelen támadása mégis meglepte őket. A visszavonulás során több csapategység is érintette településünket. Az egyik zászlóaljnak tagja volt a fiatal Göncz Árpád is.

A legnagyobb öröömömre meg is érkezett a válasz.

ikt. sz.: 683/GÁ/94

A MAGYAR KÖZTÁRSASÁG ELNÖKE

Végh József úrnak, Szentgyörgyi Kör
2643 Diósjenő Zrínyi út 20.

Kedves Barátom!

Nagyon-nagyon rég volt már, mikor kiképzetlen újoncként Belpátfalváról Diósjenőig vonultam a 25. begyivadász pótzászlóalj közkeatonájaként, vállamon egy első világ-háborús szerb karabéllyal, aminek a zúvárvját csizmasarokkal lehetett csak kinyitni, s a fejemen kajla parasztkalappal, mert sapka már nem jutott nekünk. Mire Belpátfalváról kerülőúton Diósjenőre értünk, a zászlóalj valamennyi „még jelenlévő” hadfia három-négy ökrösszekeret „vezényelt” egymaga; s én ezen az úton tanultam meg sárban caplatva aludni. Merem állítani Önnek, hogy mi voltunk a világ utolsó ökörizált alakulata. Hadi kiküldetésünk fontosságát bizonyította, hogy a szekereinken tetves és rongyos gatyát szállítottunk, mert az nem volt még kiselejtítve. Ezen kívül síléceket, tisztességes bakancsot és sínadrágot is, de a bakancsom talpát madzaggal kötöttem fel, hogy le ne szakadjon. Diósjenőre érve, löccsel zavartunk ki néhány németet egy házból, hogy be tudjuk kötni az ökröket az istállóba. Ezt kifejezetten nem vették jónéven. Utána néhányad magammal útnak indítottak Várpalotára, ami rövid katonai pályafutásom végét jelentette, mert onnét már a magyar diákok Szabadságfrontjának Táncsics zászlóaljába vezetett az utam. Utólagos értesülesem szerint a pótzászlóalj felszerelését a mi távozásunk után elégették, a tetves gatyákkal együtt, nehogy orosz kézre kerüljön. Diósjenőn, ha jól emlékszem két napomat bizonyos Anna néninél töltöttem, aki csodálatos, famozsárban tört mákkal főzött nekünk mákoslaskát, aminél jobbat életemben ritkán ettem, de az is lehet, hogy olyan éhes nem voltam még soha. A puskámat még módomban volt kipróbálni: egy nyulat céloztam vele, s majdnem egy németet találtam el, amit ő igen csak rossz néven vett. Ez hadi pályafutásom dicsőséges történetének rövid összefoglalása és az idők hűséges tükre. Megsérültnöm még sikerült, de csak azután, hogy „privatizáltam” a hadsereget; Rákoshelyen lőtték át a lábamat a tábori csendőrök.

Mint hogy nem tudok napot és pontos adatokat mondani, nem hiszem, hogy ezekkel az adalékokkal a helytörténet sokra menne. Nekem azonban emlékezetes élményeim a háború legvégéről, és aki kortársam, az valószínű rekonstruálni tudja ennnyiből is, egy kimúló félben lévő korszak utolsó napjait. Ennyivel tudok hozzájárulni Diósjenő történetéhez: számomra Diósjenő, Anna néni háza, s az a lehetőség, hogy lucskos, átázott bakancsomat a tűzhegyen meg tudjam szárítani, s végre dunna alatt aludjam, egyszerűval felejthetetlen emlék. Anna néni azt hiszem már nem él, s ha él, aligha emlékszik rám, de Isten áldja meg az emlékét is.

Azt hiszem, hogy a faluban élő öregek sokkal többet tudnak elmondani erről az időről, mint én, hiszen a szovjet hadsereg ágyúrobaja Diósjenőig kísért végig benniünket az úton, és gondolom, utánunk egy-két nappal már ők következtek. De az már más történet. Ha az öregeket kérdezi, még sok hiteles adalékkal egészíthetik ki a mi rövid diósjenői „vendégszereplésünket”. Hát ennyivel állt módomban segítségére lennem.

Budapest, 1994. április 11.

*Meleg barátsággal köszönti:
Göncz Árpád*

Ha ma élne Hajduk Anna néni, bizonyára büszke lenne rá, hogy kit láttott vendégül az Arany János út 15. szám alatti házában.

A történet önmagában eddig is kerek. Egy aprócska folytatása azonban mégis van. A köztársasági elnöktől kapott levél megérkezését követő éjszakán – talán az örömtől felfokozott hangulat miatt – nem jött álom a szememre. Hirtelen az eszembe ötlött, hogy a helytörténeti gyűjteményem része egy második világháborús zászló. Pontosabban szólva egy szalag, melyet a zászlórúdra a zászló mellé lehet kötni. Azon nyomban felkeltem, s nem nyugodtam addig, míg elő nem kerestem. Legnagyobb megdöbbenésemre a Göncz Árpád említette 25. hegyivadász-zászlóalj zászlószalagja volt! Az aranszállal rojtozott, kissé megkopott piros-fehér-zöld szalag felirata sárgával van behímezve: A M. KIR. 25. H. H.V.ZLJ-NAK – AMANSZ SZOLYVAI CSOPORTJA. A jeles ereklýt még édesapámnak adta valaki, mondván, a tanító úr bizonyára megőrzi majd. Íme, megtörtént a csoda: egy tiszteletben tartott emlék igazi kuriózzummá válik, mihelyst megtudunk valamit a történetéről.

Göncz Árpád századának zászlószalagja

Katonanaplók

Talán hivalkodás nélkül mondhatom, hogy Nyugat-Nógrádban köztudott a helytörténeti emlékek iránti érdeklődésem. Ennek köszönhető, hogy több esetben előfordult, hogy megkerestek egy-egy – olykor családi vonatkozású – dokumentummal, mondván a gyerekek nem érdeklődnek ilyen iránt, s így inkább reám bízzák – lemásolásra vagy megőrzésre – eddig nagy becsben tartott emlékeiket.

Igy került hozzám – különböző korokból származó – öt katonanapló. A naplók feldolgozása, megszerkesztése, valamint magyarázó lábjegyzetekkel való ellátása és kísérő tanulmány írása után ez esetben is összeállt egy kötet, amely *Bakanapló* címmel meg is jelent. Az első naplót az 1878-ban kezdődő boszniai háborúban vetette papírra a nógrádi származású Povazsán Mihály. A diósjenői Hornos Gergely tolla nyomán az első világháború általa megélt eseményeivel ismerkedhet meg a kedves olvasó. A harmadik rész a második világháborúhoz kötődik. A diósjenői Csabuda József és Vincze Sándor, valamint a nógrádi Macskás János katonakori feljegyzéseit, verseit, nótáit tartalmazza. Ők azok a falusi írástudó emberek, akik közül a legjobb vőfélyek, halotti búcsúztatók kerültek ki, s akik a katonaelet idején – ha kellett – mások helyett is megírták a levelet a távoli szülőfaluba vagy akár a rég látott kedvesnek. A kötet olvasása során megismerkedhetünk az érintett korok katonáinak életével, örömeivel, bánataival, háborús megpróbáltatásaik borzalmaival, a békeidő katonai feladataival. Az összezárt férfiak szórakoztatására olykor pajzán versek is születtek tolluk nyomán, de ezek az írások többnyire a szerelemről, az otthon utáni vágyakozásról szólnak. A személyesen megélt történetek során egy hiteles képe rajzolódik ki általuk a katonaságról, a háború borzalmairól, s a katonaelet ritka örömeiről.

Atkeles. Samasznál.

Bricskán a törökök készülnek erősen, tudván hogy az atkeles itt lehetetlen. Mert ide gyűlték a faluk-városokból. Hogy paprika's legyen a magyar katonából, ők kimutatták hogy mily jó szivük lesznek, a partot megvágták nekünk segítségnek.

Mert látván hogy erről készülünk a hídhoz, nagy fenyő szálakat állítottunk egymáshoz mint hidat csináló a tanyát megteszük, azonban magunkat samasz alá vesszük egy éjjel nagy csesz. Alfen két hajó megjelen és néman katonákkal tele átmegyen; Nagy cseszben remegve vajjon mi lesz velünk? Nem tudva a török nem lő a körre.